

Az AGROINFORM dokumentációs tevékenységének számítógépes fejlesztése

A MicroVAX–II típusú eszközpark létrehozásán és a vele kapcsolatos szoftverek ismertetésén kívül bemutatjuk a magyar nyelvű mezőgazdasági adatbázisok építését, az agrártezaurusz előkészítését, továbbá az új eszközpark előidézte változásokat az egyes szolgáltatások formájában és tartalmában.

Az Agrárinformációs Vállalat – közkeletű nevén az AGROINFORM – szakirodalmi dokumentációs tevékenységének korszerűsítése, az ágazati információs hálózat fejlesztése és az információáramlás gyorsítása érdekében bővítette ki számítástechnikai eszközparkját. Az új technológiai feltételek a szekunder szakirodalmi források előállításában is minőségi változásokat eredményeztek.

Magyarországon az informatikai forradalomra reagálók között az AGROINFORM volt az egyik olyan szervezet, amely – bár saját számítógépes eszközparkja még nem volt – már igen korán érzékelte az új lehetőségeket, és a külföldön épült adatbázisoktól vásárolt mágnesszalagokra alapozva kezdte el szolgáltatásai korszerűsítését.

A 80-as évek első felében már saját, igaz: egyelőre szerény eszközparkkal igyekezett a legfrissebb információkkal ellátni az agrárszféra mind több egységét. Ugyanennek az időszaknak a jelleménye, hogy részben a hazai igények növekedése láttán, részben a még dinamikusabban fejlődő nemzetközi kínálatban rejlő lehetőségek felismeréseként a MÉM és az AGROINFORM vezetése – más közreműködők bevonásával – koncepciót dolgozott ki a hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari K+F tevékenység számítógépes információellátására.

E koncepció kimunkálása közben országos szinten is felvetődött az információs infrastruktúra fejlesztési programjának szükségessége. Az élelmiszer-termelő ágazat korábbi előkészületeinek köszönhetően elsőként csatlakozhatott a vele kapcsolatos erőfeszítésekhez.

A MÉM és az AGROINFORM vezetése a már érezhetően romló gazdasági helyzet ellenére is kitartott a szóban forgó fejlesztés elodázhatatlansága mellett, és jelentős anyagi és szellemi erőket fordított az agrárinformációs infrastruktúra megvalósítására. Gyorsította a munkát, hogy programunk az OTKA és egyéb pályázatok révén ugyancsak számottevő támogatást kapott.

Ágazati koncepcióból saját számítógép

Saját erőforrásaink és a külső támogatások felhasználásával 1987 folyamán hozzákezdünk a vállalt feladatok szakmai előkészítéséhez és a korszerű szolgáltatási rendszer kialakításának előfeltételét jelentő eszközbázis kiépítéséhez.

A MÉM velünk szemben támasztott alapkövetelménye az volt, hogy olyan korszerű eszközbázist építsünk ki, amely egyfelől megfelel a középtávú igények kielégítésének, másfelől azonban nem haladja meg az ország romló gazdasági helyzetében biztosítható anyagi lehetőségeket.

E követelménynek tett eleget az AGROINFORM, amikor elhatározta, hogy – az elsők egyikeként – MicroVAX–II típusú eszközparkot épít ki, amelynek megbízhatósága és árának kedvező fajlagossága különös szerepet játszott a döntésben.

Kedvező fajlagos áron itt a tárolt és visszanyerhető információk költségét értjük annak tekintetbevételével, hogy a világon ez az egyik legelterjedtebb (ezt nem árt újólag is hangsúlyozni) és egyszerűen olyan megamini-gépkategória, amely az adott hazai és nemzetközi környezetben (beleértve a fejlett nyugati környezetet is) hosszú távon (5–10 évig) változatlanul ki tudja elégíteni a szolgáltatási igényeket, árban pedig alatta marad az ún. nagygépes szolgáltatató rendszereknek.

A fent közölték jegyében 1988 elején került sor a fentebb említett MicroVAX–II számítógép, illetve a munka elkezdéséhez nélkülözhetetlen perifériák és szoftverek installálására. Konkrétan az alábbi konfiguráció alakult ki:

▶ központi egység	5 Mbyte
▶ merevlemez háttértár	670 kbyte
▶ mágnesszalagegység	1 db 1600/1800 bpi
▶ mágneskazetta	1db
▶ 2x8-as multiplexer	1db
▶ dual floppy	1 db

▶ operációs rendszer	micro VMS 4.6
▶ szöveges adatbázis-kezelő	MicroISIS
▶ hálózati szoftver	DECKNET
▶ helyi terminál	7 db

A szöveges adatbázis-kezelő rendszer kiválasztását több tényező indokolta, nevezetesen:

- ▶ a MicroISIS használatbavétele lényegében ingyenes;
- ▶ a vizsgált egyéb szoftverek a MicroISIS-hez (és fejlesztési irányához) képest szolgáltatási szintben nem kecsegtettek akkora előnyökkel, hogy más alapszoftver melletti döntésre készítették volna minket;
- ▶ messzemenően egyetértettünk az IIF (Információs Infrastruktúra) Programiroda ajánlásával, amely szerint a szolgáltatások lehetőleg egységes szoftver, így az általa is jónak tartott CDS/ISIS, MicroISIS köré csoportosuljanak.

Fenti indoklásunk akkor is helytálló, ha tudjuk, hogy a közeljövőben nyilvánosság elé kerülő MicroISIS-változat sem tudja a velünk szemben támasztott szolgáltatási követelményeket teljesen kiszolgálni, s ezért szükség lesz saját koordinált kiegészítő fejlesztésekre is. A hazai erőforrások és a jelentkező igények ismeretében nyilvánvalónak és elkerülhetetlennek tetszett egy ilyen "nem rövid távú" feladat vállalása.

Kísérletek – bizakodással

A folyamatosan épülő magyar nyelvű adatbázisok iránt hazai környezetben egyelőre nincs megfelelő igény, és nyelvünk alig ismertsége folytán nemzetközi szinten sincs irántuk érdeklődés. A vállalat – mint az IIF-program részese – által képviselt közép- és hosszú távú stratégia értelmében a fentiek ellenére is megvalósítottuk, hogy adatbázisainkat a csomagkapcsolt hálózaton keresztül el lehessen érni.

Nem kevésbé sikeres kísérleteket végeztünk arra vonatkozóan, hogy a vonalkapcsolt hazai és nemzetközi környezet – tehát bármelyik ügyfelünk közösleges telefonvonallal – ugyancsak elérje adatbázisainkat. A külföldi adatbázisok az AGROINFORM eszközparkján keresztül (1989 második felében) válnak elérhetővé.

A technikai fejlesztések mellett megemlítjük jelenleg folyó kutatási programjainkat is. Egyik fontos célunk, hogy olyan ágazati tezauszot hozzunk létre, amely filozófiája és eszközrendszere révén összekapcsolja, használhatóságában jelentősen megnöveli a magyar nyelvű adatbázisok elérését, a releváns találatok számát, a szakirodalmi adatbázisok áttekinthetőségét. A nemzetközi tapasztalatok is azt tanúsítják, hogy a tezausszal támogatott információkérés már a begyakorlás kezdetén 5–10%-kal eredményesebbé válik.

E fejlesztési programunkban a szakmában elismert hazai szakértők vesznek részt az AGROINFORM munkatársaival együtt. Bízunk benne, hogy belátható időn belül megszületik az az agrártezausz, amely nélkülözhetetlen eszköze lesz a tematikus adatbázisok hazai építésének és használatának.

Az előző feladatnál nem kisebb feladatként – kizárólag a MÉM által biztosított ráfordításokkal – foglalkozunk az ágazat jövőkutatói, rövid és középtávú prognosztizálási modelljeinek kialakításával.

Az Agrárirodalmi Szemle "plasztikai műtétje"

A korábban említett fejlesztésekkel egyenértékű az a munka, amelyet az AGROINFORM Dokumentációs Szolgálatának szakemberei 1988-ban kezdtek el. Nevezetesen arról van szó, hogy a közel 40 éve létező *Agrárirodalmi Szemlét* (ASZ), a külföldi agrárszakirodalom hazai referálólapját mind tartalmilag, mind formailag megújítsák. E gondolat ugyan már korábban is felmerült, de a koordinált átalakításra csak saját számítógépparkunk felállítása nyomán nyílt meg az igazi lehetőség. Ez a tájékoztatói eszköz múltjában rangot és előkelő helyet vívott ki magának a hasonló hazai vállalkozások sorában, és igen hosszú ideig – alapjában változatlan konstrukcióban – jól szolgálta az agrárszakemberek információs igényeinek kielégítését.

Az utóbbi években azonban mind a kiadvány által szolgáltat szakterületeken, mind a hozzájuk kapcsolódó információs igényekben olyan változások álltak be, amelyek szükségessé tettek bizonyos átalakításokat. Ezek részben a tudományterületekben bekövetkezett fejleményekből, részben a hazai K+F tevékenységben és a gyakorlati gazdálkodásban érzékelhető hangsúlyeltolódásokból adódtak. Ugyanakkor az ágazati vezetésben és az egyedi felhasználók körében is felerősödött a gyorsabb információáramlás iránti igény.

Az ágazati irányítás részéről ez az ágazati információs rendszer elveinek elfogadásában, jelentős anyagi eszközök e célra való mobilizálásában nyilvánult és nyilvánul meg, a felhasználók részéről pedig a sokoldalú információfeltárás, a gyors közreadás és az eredeti forrásokhoz való hozzáférés (másolatszolgáltatás) megkövetelésében.

Tény, hogy az említett követelményeknek egy teljesen hagyományos előállítású, manuális szerkesztésű referálólap csak igen nehézkesen és jelentős költségnövekedések árán lehet megfelelni. Ezért kellett keresnünk azokat a megújítási lehetőségeket, amelyek a költségek csökkentésével vagy legalábbis megosztásával és többletszolgáltatások (több információ, gyors feltárás, rendszeres indexek közreadása, gépi adatbázis) biztosításával kecsegtetnek. A lappal kapcsolatban a következő "kórképet" és "gyógymódot" állítottuk össze:

- ▶ A kiadvány természetes "öregedése" következtében a tartalom és a szerkezet bizonyos merevséget mutat, így nem képes időben követni azokat a változásokat, amelyek a tudományban és a gyakorlatban egyaránt bekövetkeztek. Az évtizedek során az egyes szakterületek között olyan arányok alakultak ki, amelyek állandósultak, és ezek gyakran már nem esnek egybe a felhasználók igényeivel.
- ▶ Stabilizálni kell a lapban megjelenő referált tételek arányát a közölt bibliográfiai leírásokhoz és az annotációkhoz képest. Ezt a lap eredeti – referatív – funkciója, a felhasználói igény és az adatbázis építése egyaránt megköveteli.
- ▶ Bővítendő az a forráskör, amelyből az ASZ anyagának válogatása történik. Mivel jelenleg az a sajnálatos tendencia, hogy a pénzügyi támogatás csökkenése következtében csökken a közvetlenül hozzáférhető folyóiratok, könyvek száma, másutt meg-lévő forrásokat is be kell vonni az információk szelektálásának folyamatába.

1989-ben kísérletként máris kialakítottuk a hálózati tagkönyvtárak állományára alapozott külső referálói köröket, amelyekből igényeinknek megfelelő, feldolgozásra előkészített anyagot kapunk. Ezt a lépést elsősorban az egyetemi, kari és főiskolai könyvtárak körében tettük meg, ahol egyrészt adottak a mi könyvtárunkból hiányzó, de értékes külföldi folyóiratok, másrészt az oktatói-kutatói gárdából biztosítható mind a szakmai relevancia, mind a kellő szintű idegen nyelvtudás.

A lapon belül új kódrendszert is kialakítottunk. Ez köztös célt szolgál:

- ▶ Felváltotta a korábbi évtizedek során kialakult kombinált alfanumerikus kódrendszert, amelynek fontos funkciója volt az anyag mélyebb tartalmi osztályozása is. Ezt elsősorban a havi füzetek tárgymutatóinak hiánya követelte meg. Az új kódrendszer csak az anyag nagyvonalú, tematikus rendezésére szolgál, a mélyebb tartalmi feltárást a rendszeresen megjelenő tárgymutatókra hagyja.
- ▶ Az új kódrendszer homogén és stabil szerkezetével (egy betűjel + maximálisan négy számjegy) jól illeszkedik a gépesítési törekvésekhez: lehetővé teszi az adatbázis tágabb fogalomkörök (pl. I3200 = környezet és környezeti hatások az állattenyésztésben) szerinti keresését.

A korábbi szabad tárgyszavazási gyakorlattal szemben a tárgyszavazás egységesítésére is törekedtünk. Ennek alapeszköze az 1987-ben elkészült, bár még véglegesen meg nem tisztított tárgyszójegyzék, melynek használatával egységesíthetők és számítógéppel produkálhatók a nyomtatott változat és a gépi adatbázis kereséséhez, a releváns információk feltáráshoz egyaránt szükséges nyelvi eszközök.

A tárgyszavazási reform, a kötött tárgyszavazásra való áttérés "nyílt parancsai" ekként fogalmazhatók meg:

- ▶ biztosítani az egyes információk tartalmának releváns leírását a természetes nyelv eszközeivel, egyúttal lehetővé téve az információk géppel visszakereshető tárolását;
 - ▶ biztosítani a tárgyszókészletet az ASZ-tárgymutatók (indexek) automatikus előállíthatóságához;
 - ▶ segíteni a felhasználói keresőkérdések egyértelműbb megszerkesztését a tárgyszójegyzék alapján, egyben garantálni a releváns találatok túlsúlyát az adatbázis használata során.
- Az Agráriródomalmi Szemle az ismertetett reformok folyamánként 1989-től havi tárgymutatóval jelenik meg. Ez nemcsak a manuálisan végzendő retrospektív keresést segíti elő, de tetemesen megnöveli a kurrens füzetek informatív értékét is. Mivel a folyamatos inputrögzítés során a tárgyszavak is bekerülnek a gépi adattárba, a gépi indexek előállításának költsége – a kiadvány minőségi javulásához képest – szinte elhanyagolható. Természetesen az évfolyam 12. számával egy időben közzé fogjuk tenni az éves kumulált indexet is.

A tartalmi, szerkezeti és formai megújításon kívül célunk volt az ASZ-ben feltárt információk más csatornákon való közvetíthetőségének fejlesztése is. Erre kínált jó lehetőséget a MicroVAX-II, mivel – mint már szó esett róla – a lap inputjából gépi adatbázis is épül.

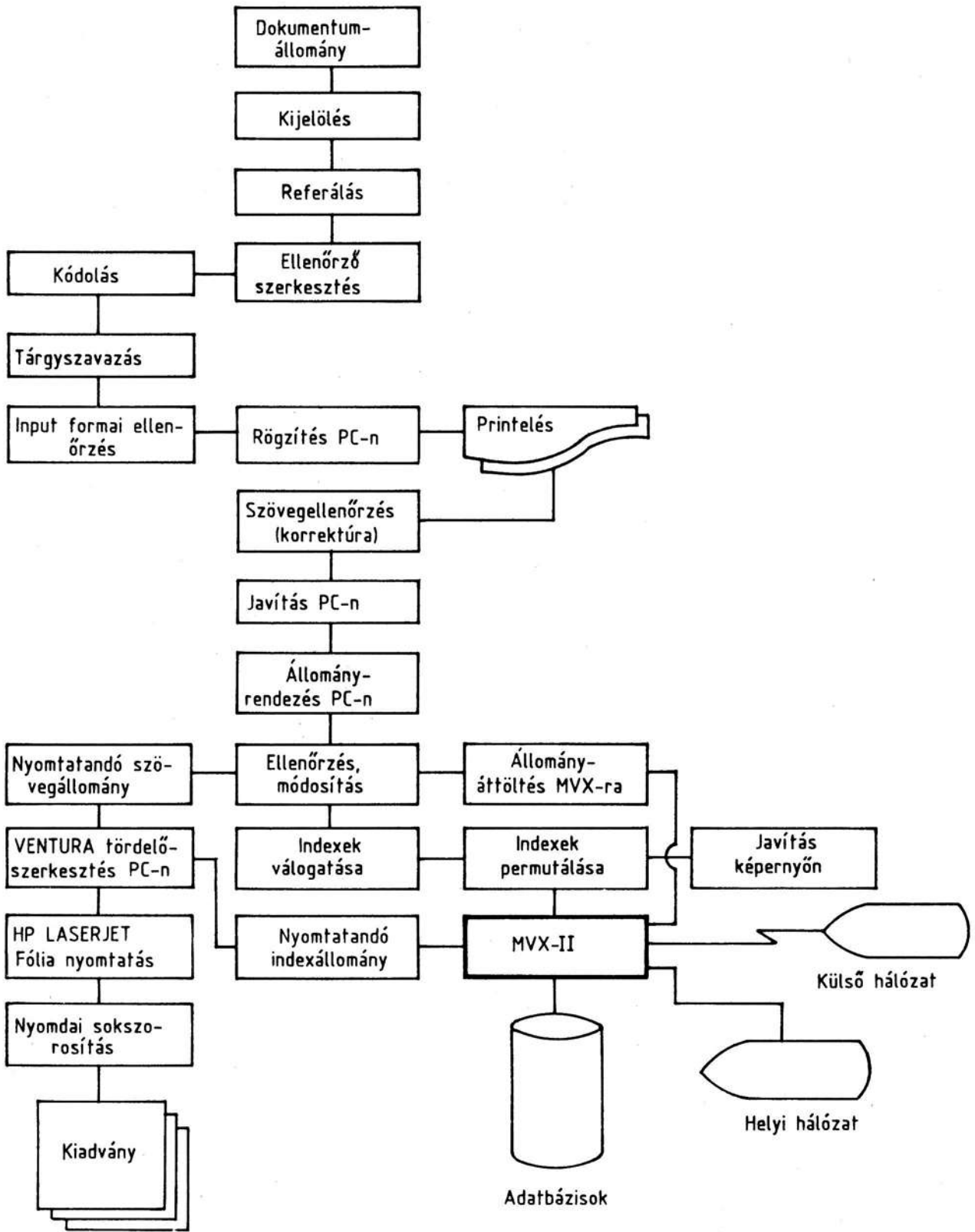
Pontosabban fogalmazva, a sorrend ma már megváltozott: az építés elsődleges célja a géppel kezelhető adatbázis létrehozása, amelynek tulajdonképpen másodlagos termékévé vált a nyomtatott változatban megjelenő referálólap-sorozat. Így valósult meg esetünkben az "egyszeri feltárást – egyszeri rögzítést – többszöri megjelenést" régóta hangoztatott követelménye.

Deus ex "Ventura"

E cél eléréséhez természetesen a nyomdai munkafolyamatok korszerűsítése is elengedhetetlen volt. Viszonylag rövid idő alatt alakítottuk ki azt a "technikai magot", amely a feladatok elvégzéséhez szükséges minimumszintet technikailag biztosítja, illetve amely alapja az AGROINFORM nyomdaüzeme jövőbeni korszerűsítésének.

Részletesebben: jelenleg az inputmunkákat (rögzítés, javítás) öt személyi számítógép, a szerkesztési-tördelési munkát egy végzi a Ventura-programcsomag segítségével. A nyomdatechnikai munkákat lerövidíti (egyben a megjelenés minőségi színvonalát emeli) a rendszerbe illesztett HP Laser-Jet nyomtató, amely a korábbi munkafolyamatból kiiktatja a nyomólemezt-készítést megelőző fotózás-retusálás költséges és időigényes fázisát (lásd 1. ábra).

A fenti folyamatba ma már teljesen beleilleszkedik a *Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia* megjelentetése is, amely – mint kiadvány és mint bibliográfiai szintű adatbázis – a hazai mezőgazdasági, erdészeti és élelmiszeripari szakirodalom szekunder információs forrása.

1. ábra Adatbázis- és kiadvány-előállítási technológiai lánc az AGROINFORM-ban

Határozott szándékunk, hogy a megkezdett úton továbbhaladjunk és az olyan fontos kiadvány előállításának korszerűsítését is megkezdjük, mint amilyen az *Élelmiszertudományi és Élelmiszeripari Szakirodalmi Tájékoztató*.

Bízunk benne, hogy erőfeszítéseink hasznát nemcsak az agrárágazat szakemberei élvezhetik majd, hanem az országos információs hálózat fejlődéséből is. A hálózat bővülése révén hozzájárulhatunk az ország információs vagyonának ésszerűbb és hatékonyabb felhasználásához is.

Beérkezett: 1989. V. 11-én.

TÁJÉKOZTATÓ

a 45. FID-konferenciáról és -kongresszusról

Havanna, 1990. szeptember 3– 8.

“Az információ erőforrás a fejlődés számára”

Szervezői: A Nemzetközi Információs és Dokumentációs Szövetség (FID)

Kubai Tudományos és Műszaki Információs Egyesület

Kubai Könyvtárosok Egyesülete

KTA Tudományos Műszaki Dokumentációs és Információs Intézete (IDICT)

Helye: Nemzetközi Konferencia Központ, Havanna

- Témái:**
- ▶ Az információ szerepe a gazdasági-társadalmi döntéshozatalban, információ az iparban, mezőgazdaságban, közegészségügyben és orvostudományban
 - ▶ Napjaink információipara. Az információ mint a gazdasági, tudományos és technológiai információs folyamat része
 - ▶ Információs és könyvtári szolgáltatások a tudomány, a technológia és az ipar különböző területein
 - ▶ Új információs technológiák. Technológiaátadás és együttműködés a különböző fejlettségű országok között
 - ▶ Nemzeti, regionális és nemzetközi információs politikák

Programja: Plenáris, bizottsági, kerekasztal- és speciális ülések, poszterkiállítások, szakmai látogatások. Különböző FID-bizottságok találkozója, nemzetközi termék- és szolgáltatáskiállítás, érdekes programok a kísérők számára. A kongresszus hivatalos nyelve: angol és spanyol.

Jelentkezés: A szervezőbizottság elnökénél

Humberto Arango, az IDICT igazgatója

Tlx.: 511609 placo cu, Tl.: 312309

FAX: 228382

Részvételi díj: 150 USD

Jelentkezési lap: Ligeti Ádám OMIKK NKO, 138-2875